

“Ningú no sap si la crisi farà tornar els immigrants”

Diu l'informe “Projecció de la població d'Espanya a curt termini, 2008-2018” que la taxa de creixement de la població s'alentirà a partir del 2010. Us sembla una previsió encertada?

—L'INE ha fet, per primera vegada, unes previsions a deu anys. Això està bé, perquè sabem que, com més curt sigui l'horitzó de les previsions, més probabilitats hi ha que realment siguin útils. Fins ara ens tenien acostumats a previsions de trenta anys o cinquanta. Ens hem de felicitar per aquesta voluntat de canvi.

Estic d'acord amb la presentació de l'estudi, que explica que el fenomen més imprevisible és les migracions internacionals. Cal tenir en compte que, ara per ara, aquest és el fenomen que més importància té en el creixement de la població, però el futur d'aquestes migracions és molt incert, tant en la intensitat com en el calendari, perquè depenen de la incidència de la crisi econòmica —que no sap ningú quan acabarà ni com. Han fet una projecció per components: agafen les darreres tendències de la fertilitat i la mortalitat i diuen que creuen que passarà amb la immigració.

—**I l'encertaran?**

—Ho hem d'agafar com allò que és, un exercici. No tenen una bola de vidre sobre la població que tindrà cada comunitat autònoma el 2018. Recullen allò que tothom espera. Una caiguda el 2009 i 2010 amb una baixada de la immigració, que ja va començar el 2008. Esperen que es vagin aturant les entrades d'immigrants i que creixin les sortides.

—**Per què?**

—Suposen que els efectes de la crisi econòmica els arrossegarem fins el 2011 i després ens recuperarem. Però això sí que és un exercici de... no diré economia-ficció, però gairebé.

—**També diuen que la immigració i l'emigració estaran molt equilibrades.**

El sots-director del Centre d'Estudis Demogràfics, Andreu Domingo, opina que la immigració no s'aturarà gaire per la crisi i que les reformes previstes contra el reagrupament familiar no impediran aquest fenomen.

—Això és una altra hipòtesi. Pensen que en una situació de crisi econòmica, com que, normalment, el motor principal de l'arribada d'immigrants és el mercat de treball, la immigració es reduirà. A més, pensen que la crisi implicarà una expulsió d'estrangers del mercat de treball i, en conseqüència, també una sortida més important d'immigrants. Però això no ho sap ningú. Això implica preveure tant els efectes

de la crisi com un èxit de la política que vol aplicar el govern Zapatero amb l'incentiu al retorn i el límit al reagrupament familiar. Aquestes mesures tenen lògica, però no en sabem l'efectivitat real.

—**Què ens ensenyen situacions similars en la història d'Europa?**

—Els anys 70, els països centrals d'Europa, com ara França, Alemanya sobretot, el Regne Unit o els Països Baixos, quan va arribar la crisi econòmica van aplicar polítiques de retorn, que van funcionar amb algunes nacionalitats: els espanyols, els portuguesos, els grecs i els italians. En canvi, amb algunes altres, no: com, per exemple, Turquia, Algèria o el Marroc.

—**Per què?**

—En aquests casos, hi tenia a veure la situació dels països d'origen quan van sortir i quan podien tornar. En els casos d'Espanya, Grècia i Portugal, hi havia un espai social per tornar. Els immigrants havien marxat a meitat dels 60, o abans, amb una dictadura i en una situació de subdesenvolupament respecte als països del nord. En canvi, els anys 70, quan comencen a aplicar-se aquestes polítiques, ja hi havia hagut un canvi i la crisi que ja afectava el nord arribà amb retard als països d'origen. El retorn era una possibilitat real. Per això, les polítiques d'incentiu dels països del nord —que consistien a avançar-los el subsidi de desocupació que els haurien hagut de pagar si perdien la feina— van funcionar. Però en els casos d'Algèria, el Marroc o

Turquia no s'havia produït cap canvi polític significatiu. En aquests casos no tan sols no hi va haver retorn, sinó que al final del període, hi havia més estrangers que al començament. És a dir, que la crisi va retenir els immigrants que ja hi eren i, com que també afectava els seus països, va anticipar nous corrents migratoris, i sobretot va propiciar el reagrupament familiar. En vista d'una situació de crisi i incertesa, els immigrants van decidir de fer venir la família, ni que fos en condicions de clandestinitat.

—**I ja no tornà al país d'origen.**

—Sí. Als anys 60 havia estat una immigració eminentment masculina dirigida al sector industrial i, a més, pensada —pel país d'origen i pel de destinació— com un moviment temporal que, al capdavant, havia de permetre a aquell jove de tornar al seu país amb diners estalviats. Al final del període, en canvi, va quedar clar que la immigració havia decidit de portar la família. Quin preu se'n va pagar? Que les condicions de vida d'aquesta població havien empitjorat moltíssim. I això explica el malestar i els problemes de marginació que hem arrossegat.

—**Les revoltes de la banlieu de París, doncs...**

—Tenen a veure amb això. No són els immigrants, però sí els seus fills. La crisi va abocar a la marginalitat tota una població que no és immigrada, però que no és considerada del país i està condemnada a unes condicions de manca d'igualtat de drets. Aquestes són les lliçons de la crisi i el que ens hauriem de plantejar. Que els immigrants tornin o no al seu país depèn de la situació política i econòmica que hi hagi allà. I de més coses: depèn si tenen nens o no, si ja els tenen escolaritzats o no, si han resistit una mica la crisi, etcètera. Les situacions dels immigrants són molt diverses.

—**Entre uns col·lectius i uns altres, voleu dir?**

—Sí. Per exemple, l'estratègia migratòria dels llatinoamericans es va fonamentar sobretot en el paper de les dones. Les equatorianes, les colombianes, les dominicanes, abans les peruanes, eren les protagonistes. Els equatorians i colombians, com els romanesos, van ser els protagonistes del *boom*

migratori de principi del segle XXI, que efectivament no té comparació enlloc del món. El creixement migratori de l'estat espanyol i de Catalunya durant el segle XXI és absolutament excepcional.

—**Del 2000 ençà?**

—Sí. El 1999, l'estat espanyol tenia un 1,9% de població de nacionalitat estrangera. Quant als fluxos d'immigrants, pel que feia a arribades, era a la cua dels països europeus. El 2007, que és l'últim any del qual tenim dades, gairebé hi ha un milió d'entrades, que bat tots els records de la Unió Europea. És l'estat de la UE que ha rebut més immigrants durant aquests anys. Quant a la proporció de població estrangera, passem d'aquell 2% escàs del 1999 a l'11,5% de l'1 de gener de 2008. Espanya, en nombres absoluts, amb cinc milions, esdevé el segon país de la UE amb més immigrants, després d'Alemanya, i, en termes relatius, si no comptem els microstats com Liechtenstein o Luxemburg, Espanya encapçala aquesta llista. El cas de Catalunya és encara més exagerat. És tan exagerat que vam saltar dels famosos 6 milions, que es van mantenir uns vint anys, als 7,3 milions de l'1 de gener de 2008. Això significa un 15% de població estrangera. El nivell és impressionant, però sobretot ho és que s'hi hagi arribat només en vuit anys!

—**I les conseqüències?**

—Aquests anys vinents ens hem de preocupar de l'impacte que pot tenir sobre la cohesió social. Ens enfrontem a un període de crisi en què la mobilitat social de la gent patirà un retrocés i hi ha més d'un milió de persones que tenen un arrelament feble, perquè només fa cinc anys que han arribat. Això ens ha de preocupar.

—**Dèieu que cada col·lectiu ho patirà d'una manera diferent i que els llatinoamericans ja han fet el reagrupament familiar?**

—No del tot. Primer van venir les dones i després els homes equatorians i colombians. El que hauríem vist —i

probablement veurem— és que haurien fet venir les criatures i les àvies.

—**Per què les àvies?**

—Part de l'arribada de l'emigració femenina s'ha produït per allò que s'ha anomenat *internacionalització del treball domèstic*. A l'estat espanyol i a Catalunya s'ha esdevingut un fenomen que, en part, explica la diferència de l'emigració respecte als països del nord d'Europa: l'increment dels nivells educatius de les dones i dels joves, que va començar precisament com a conseqüència de la crisi dels 70. En compte de fer cues per buscar feina, van augmentar els anys d'estudi, va créixer molt el nombre d'alumnes universitaris. Aquest procés, en un estat com l'espanyol, on l'estat del benestar és molt feble, va anar sobretot a càrrec de la família. Això vol dir que les expectatives al mercat de treball d'aquelles dones i aquells joves eren molt altes. I també vol dir que, com a estratègia, no era equivocada: la gent que va esmerçar més temps en formació —això, per a un país, és inversió en capital humà— entraven al mercat de treball més tard, però hi entraven amb més garanties i més bon salari. Era una estratègia familiar que va funcionar. En aquell moment s'allargà també l'esperança de vida, a la vegada que es reduïa dràsticament la fecunditat —cosa lògica quan hi ha recessió.

—**I això, com repercuteix en la immigració actual?**

—Què tenim ara? Que la família no s'ha pogut fer càrrec de la feina domèstica o de la cura de la gent gran o dels fills. Això ha creat una demanda fabulosa de feina de casa, que han cobert sobretot dones immigrants. Elles fan la feina que havien fet la generació de dones nascudes als anys 30 i mitjan 40, les àvies, que van tenir cura de la gent gran —les seves mares— i van criar aquesta generació de joves dels 70 i també els fills d'aquells —els seus nés— perquè tots poguessin treballar. (Cal dir que una altra diferència entre els països del nord d'Europa i els del

“La demanda d'immigrants, en el cas de la feina domèstica, no s'aturarà encara que hi hagi crisi econòmica”

“Si llances els immigrants a la vulnerabilitat, t'exposes a problemes molt seriosos en el futur”

JORDI PLEY

sud és que al nord les taxes d'activitat són més altes, però són a temps parcial, mentre que aquí, els treballs de les dones són majoritàriament a jornada completa.)

Ara que aquella generació de les àvies arriba al llindar de la dependència –tenen més de setanta anys–, allò que elles van fer per les seves filles, les seves filles no ho faran per elles. No perquè siguin males filles, sinó perquè es troben integrades en el mercat de treball. Això vol dir que la demanda sobre immigrants, en el cas concret del treball domèstic, no s'aturarà encara que hi hagi crisi econòmica.

—I el reagrupament familiar, com l'expliqueu?

—Tornem a les famílies immigrants. Imaginem una família tipus de colombians o equatorians, on ell treballa a la construcció –és l'ocupació en la majoria de casos– i ella, al sector domèstic. Es proposen de reagrupar-se amb els seus fills o s'hi acaben de reagrupar i ara precisament esclata la crisi. Ell, molt possiblement, ha perdut la feina o la perdreà. Molt possiblement, dins la família, hi ha conflictes pel repartiment dels papers, perquè la dona ha pres la iniciativa –és ella que va emigrar pri-

mer–, la dona manté la feina i el marit l'ha perduda. I tenen els fills aquí. Què fan? Es troben en un cas semblant a les dones que les havien contractades. O paguen algú que faci la feina de casa i s'encarregui dels fills petits, o els deixen a casa –on pot haver-hi accidents domèstics– o porten l'àvia. L'opció més lògica és el reagrupament.

—O l'home té cura dels xiquets o es reagrupen amb la mare?

—S'intenta fer venir la mare. Passa que el govern Zapatero ha dit que vol modificar la llei d'estrangeria en el sentit d'impedir el reagrupament en el cas dels ascendents, és a dir les àvies. Aquesta proposta, com la que premia el retorn, segueix una lògica.

—Quina?

—En aquest cas, entenc que es veuen aquestes àvies com a consumidores de serveis socials, sobretot atenció sanitària, i en època de crisi s'intenta mantenir una actitud proteccionista. En alguns casos es dissuadirà la gent de reagrupar-se, però en molts casos, no, i, en canvi, es potenciarà una migració *alegal* i la marginació d'un sector de població que ja és proporcionalment –i numèricament– molt important.

—Parlem dels immigrants llatino-

americans, però a Catalunya el col·lectiu més nombrós és el marroquí?

—És cert, és el més important. Representa el 19% de la població immigrada. A l'estat espanyol és diferent, perquè els romanesos ja són els primers. En canvi, a Catalunya els col·lectius de marroquins i gambians hi són de fa més temps. I el model de reagrupament és diferent del dels llatinoamericans. Si aquests porten els nens quan pràcticament són adolescents –cosa lògica perquè la mare va venir primer, ja havia tingut els fills, i no els fa venir fins al cap de sis anys o set–, els africans solen reagrupar-se amb els nens quan tenen sis anys.

—Per què?

—Perquè és quan comença l'escolarització aquí. Això, en compte de preocupar-nos per la despesa, ens hauria d'alegrar, perquè indica una voluntat inequívoca d'integració en el sistema escolar català. Aquestes famílies, en temps de crisi, en poden sortir afectades de manera diferent, perquè la taxa d'activitat de les dones africanes és molt baixa –per raons molt diverses– i la crisi pot deixar el nucli familiar sense cap sou. Com que, a més, la natalitat és més alta, podem trobar una família més extensa en què tots els membres estiguin sense feina. Els conflictes, en aquestes famílies, vénen més del xoc entre uns fills criats i socialitzats aquí –són catalans i catalanes– i uns pares que són immigrants, s'han socialitzat diferentment, etcètera.

—Com es pot evitar?

—Una cosa és la política que facis per deixar entrar més gent o menys d'acord amb la demanda del mercat de treball –que això és una potestat dels polítics– i una altra és la política que en demografia diríem *d'estocs*. Als qui ja són aquí els hem de tractar com a ciutadans d'aquí. Perquè, segons quina política facis, si els llances a la vulnerabilitat en nom de no tenir la nacionalitat o el DNI, t'exposes a problemes seriosos per al futur. I allò de França només serà una broma. Això seria una situació d'exclusió en un moment en què tots estem exposats a una crisi que no sabem quan durarà ni com ens afectarà. Ni els demògrafs ni els economistes ni els polítics.

Alex Milian